
Referanser: KR 39/13, KM 14/14, KM 11/15, KR 28/16

Arkivsak: 17/01622-1

Saksdokumenter:

E-post fra Steinar Aanstad med vedlegg

Forslag om at Den norske kirke bør frasi seg vigselsretten

Sammendrag

Etter forslag fra Steinar Aanstad skal Kirkerådet vurdere å fremme sak for Kirkemøtet om hvorvidt Den norske kirke på vegne av sine prester skal frasi seg vigselsretten.

Spørsmålet om frasigelse av vigselsretten har med jevne mellomrom blitt foreslått og diskutert i offentligheten, de siste årene først og fremst i sammenheng med spørsmålet om vigsel av likekjønnede par. Både Kirkerådet og Kirkemøtet har gjennom ulike vedtak tatt stilling til det, men saken har ikke tidligere blitt forberedt og fremmet som en egen sak til Kirkemøtet.

Saksorienteringen går kort gjennom posisjonen kirkelig vigsel har i det norske samfunnet i dag, de juridiske spørsmålene tilknyttet en eventuell frasigelse og hvordan spørsmålet tidligere har blitt behandlet i kirkelige organer. En vesentlig mye større saksutredning og en omfattende høringsprosess vil være nødvendig om saken skal fremmes for Kirkemøtet. Med bakgrunn i den aktuelle kirkelige situasjon, samt Kirkemøtets og Kirkerådets tidligere uttalelser, foreslås det at saken ikke fremmes for behandling i Kirkemøtet nå.

Forslag til vedtak

Kirkerådet fremmer ikke sak for Kirkemøtet om frasigelse av vigselsretten for prester i Den norske kirke.

Saksorientering

Bakgrunn

Gjeldende rett og situasjonen i dag

Prester i Den norske kirke har lovbestemt vigselfrett. Det fremkommer av ekteskapsloven § 12 første ledd, der prester i Den norske kirke nevnes eksplisitt. Kirkens anledning til å begrense i hvilken grad denne vigselfretten kan benyttes er gitt i § 16 første ledd tredje punktum, der det heter at «[e]t ekteskap er ugyldig dersom prest i Den norske kirke ikke har fulgt liturgi fastsatt av Kirkemøtet».

Etter Kirkemøtet 2017 har Den norske kirke to liturgier – Ordning for vigsel 2003 og Ordning for vigsel 2017 – som ved å være vedtatt av Kirkemøtet og gjeldende liturgier regulerer hvordan prester kan utøve sin vigselfmyndighet. Vigsler i Den norske kirke som i vesentlig grad fraviker disse liturgiene vil ikke konstituere juridisk gyldige ekteskap.

I 2015 ble det inngått 8 565 vigsler i Den norske kirke, mot 7 570 vigsler i regi av offentlig myndighet, i all hovedsak hos tingrettene. De resterende vigsler er foretatt hos andre tros- og livssynssamfunn (1 849) eller i utlandet (4 754, av disse om lag 850 hos Sjømannskirken). Den norske kirke er med andre ord den største enkelttilbyder av vigsel i Norge, og gjennom Sjømannskirken inngår også et betydelig antall par vigsel i utlandet.

Fra det offentlige side har det ved flere anledninger vært drøftet å avvikle tros- og livssynssamfunnenes rett til å vigsle. Et flertall av medlemmene i Stålsett-utvalget gikk i NOU 2013: 1 *Det livssyns åpne samfunn* inn for at det offentlige bør stå for ekteskapsinngåelsen, og uttalte at:

«det er både prinsipielt og praktisk uheldig at disse to til dels ganske ulike elementene i ekteskapsinngåelsen – den rettslige og den tros- eller livssynsbaserte – inngår i én og samme handling. Juridisk sett er ekteskap en verdslig handling, og den religiøse eller livssynsmessige siden av dette – velsignelse, vigsel eller særlige forpliktelseserklæringer – bør derfor ikke være en del av den offentligrettslige ekteskapsinngåelsen.»

Et mindretall i utvalget anerkjenner at det kan være prinsipielle utfordringer med dagens ordning, men konkluderer med at prester, forstandere mv. i tros- og livssynssamfunn bør beholde vigselfretten, og uttalte:

«En aktivt støttende tros- og livssynspolitik kan innebære å fremme ordninger der tros- og livssynssamfunnene spiller en positiv rolle for enkeltmenneskers liv og for fellesskapet. Ekteskapsinngåelse har gjennom generasjonene for svært mange vært knyttet til kirkerommet og de religiøse ritualene. Slik er det skapt positive bånd mellom brede lag av folket og trossamfunnene og i senere tid også livssynssamfunnene. Mange kjenner en tilhørighet til det bygget og de rammene hvor slektene før dem har markert sine avgjørende vendepunkt i livet, og vil gjerne følge i samme tradisjon.»

Det er ikke fra offentlige myndigheter varslet at vigselfretten for tros- og livssynssamfunn vil bli endret eller avviklet. Fra enkelte partier foreslås det innskrenkninger i hvem som kan få tilskudd etter lov om tilskott til livssynssamfunn (og dermed hvilke trossamfunn hvis ledere kan være vigslere), men det er lite trolig at dette vil påvirke prester i Den norske kirkes vigselfrett.

I det offentlige ordskiftet er spørsmålet om frasingelse av vigselfretten blitt debattert de senere år, ofte i sammenheng med spørsmålet om vigself for likekjønnede par. Det kan bemerkes at blant de ulike forslagsstillerne bak disse forslagene er begge syn på kirkelig vigself av likekjønnede par representert.

Forslaget fra Steinar Aanstad

I e-post av 30. januar med vedlegg (se vedlegg KR 10.1/17) foreslår Steinar Aanstad at Kirkemøtet bør vurdere hvorvidt Den norske kirke skal frasi seg vigselfretten. Forslaget er likelydende med et forslag fra Aanstad om å ta opp spørsmålet på Kirkemøtet i 2017 (sak KR 28/16).

Forslaget er begrunnet i en vedlagt teologisk refleksjon i tre deler om hvorvidt vigself i Den norske kirke bidrar til å oppfylle kirkens formål, som Aanstad oppstiller i fem punkter (se vedleggets side 2).

Som medlem av Kirkemøtet har Aanstad rett til å melde saker for behandling, jf. Kirkemøtets forretningsorden § 2-1. Det er Kirkerådet som fremmer, forbereder og tilrettelegger saker som skal behandles av Kirkemøtet, jf. § 2-3, og som derfor må ta stilling til forslaget.

Tidligere behandling av spørsmålet om vigselfrett

Spørsmålet om hvorvidt Den norske kirke bør frasi seg vigselfretten har flere ganger tidligere blitt behandlet, i ulike organer og i ulikt omfang.

I vedtaket til sak KR 39/13, som var et høringsssvar til tidligere nevnte NOU 2013: 1 uttalte Kirkerådet blant annet:

«I Den norske kirke, og med begrunnelser i luthersk teologi, lever ulike syn på kirkens vigselfrett. Kirkerådet anerkjenner begge syn, men vil i denne sammenhengen støtte utvalgets mindretall som går inn for å beholde dagens ordning. Den norske kirke vier med glede mennesker så lenge den har denne myndigheten, og visler er et viktig møtepunkt mellom folkekirken og dens medlemmer.»

I sak KM 14/14 *Ekteskapsforståelsen i et evangelisk-luthersk perspektiv* blir spørsmålet løftet i komitémerknadene, der det fremkommer:

«Saken om ekteskapsforståelsen i et evangelisk-luthersk perspektiv har aktualisert spørsmålet om hvorvidt kirken skal frasi seg den statlige vigselfretten. Komiteen ber derfor om at saken utredes og forberedes til behandling i et kirkemøte så snart det er mulig. For et flertall i komiteen (11 medlemmer) er anliggendet begrunnet i et ønske om å finne en vei for kirkens videre samhold.»

Året etter, i sak KM 11/15 *Behovet for fremtidig lovgivning om Den norske kirke – Stortingets rolle i kirkestyre* ble spørsmålet om vigselfrett igjen berørt. Kirkemøtekomiteen uttalte i sine merknader at:

«Den norske kirke har i dag ansvar for gravferdsforvaltningen, og prester har vigselfrett; begge deler er forankret i eget lovverk. Dette er viktige aspekter ved kirkens samfunnsoppdrag som komiteen mener bør videreføres.»

Kirkemøtet vedtok i samme sak:

«Som viktige aspekter ved Den norske kirkes samfunnsoppdrag videreføres ansvaret for gravferdsforvaltningen, og vigselfretten opprettholdes.»

Aanstad leverte et likelydende forslag for behandling på Kirkemøtet i 2017. I saksbehandlingen av forslaget innstilte Kirkerådets administrasjon i sak KR 28/16 på følgende:

«En sak om frasingelse av vigselfretten vil kreve en bred saksutredning i Kirkerådet med påfølgende høring og behandling i Bispemøtet, før den kan fremmes for Kirkemøtet. Det anses som utelukket at en slik sak kan forberedes og fremmes for Kirkemøtet i 2017. Også en sak om spørsmålet om å frasi seg vigselfretten skal utredes eller ikke, vil kreve en utredning, og kan tidligst fremmes for Kirkemøtet i 2018. (...)»

Også med begrunnelse i at Nemnd for gudstjenesteliv har stor sakspågang frem til Kirkemøtet i 2019 og en vurdering av tidligere uttalelser samt tids- og ressurs hensyn ble denne saken ikke fremmet til Kirkemøtet i 2017.

Saksgang og konsekvenser ved frafallelse av vigselfretten

Siden prester i Den norske kirke er vigselfere etter eksplisitt benevnelse i lov, er ikke dette noe Kirkemøtet ensidig kan frasi seg på vegne av prestene. Ved å avvikle vigselfliturgi vil en umuliggjøre fremtidige kirkelige vigselfer, jf. ekteskapsloven § 16 som nevnt over, men for å fjerne den juridiske vigselfretten må sak forberedes av Barne- og likestillingsdepartementet og behandles i Stortinget.

Siden dette vil være en sak av stor offentlig og kirkelig interesse må den utredes grundig i Kirkerådets sekretariat, og hele den kirkelige organisasjon må høres gjennom en omfattende høringsrunde. Dette er tid- og ressurskrevende arbeid, som vil kreve stor ressursbruk fra blant annet avdeling for kirkeordning, avdeling for menighetsutvikling, nemnd for gudstjenesteliv og Bispemøtet.

Alternativer for sakens videre behandling

Kirkerådet må ta stilling til hvorvidt saken ønskes fremmet for Kirkemøtet. En kan tenke seg følgende alternativer for videre saksbehandling:

- a. Kirkerådet fremmer ikke saken for Kirkemøtet.**
- b. Kirkerådet fremmer sak for Kirkemøtet 2018 for å ta stilling til om en sak om frasingelse av vigselfretten skal fremmes for Kirkemøtet i 2020.**

Dette alternativet vil kreve en viss utredning for at Kirkemøtet skal kunne ta stilling til spørsmålet på et opplyst grunnlag. Kirkemøtet vil deretter kunne si ja eller nei til om en endelig sak om frafallelse av vigselfretten skal fremmes på et senere tidspunkt.

- c. Kirkerådet fremmer sak for Kirkemøtet i 2019 eller 2020 om frasingelse av vigselfretten.**

Dette alternativet vil kreve omfattende utredningsarbeid i Kirkerådets sekretariat, og inkludere en bred høringsrunde samt koordinering med Bispemøtet og de aktuelle departementer. Dette vil forskyve saken om revisjon av hovedgudstjenesten inn i neste kirkemøteperiode.

Økonomiske/administrative konsekvenser

Avhengig av hvilket alternativ som velges vil utredningsarbeidet i forbindelse med en eventuell frasingelse av vigselfretten kunne kreve store administrative ressurser fra Kirkerådet.